

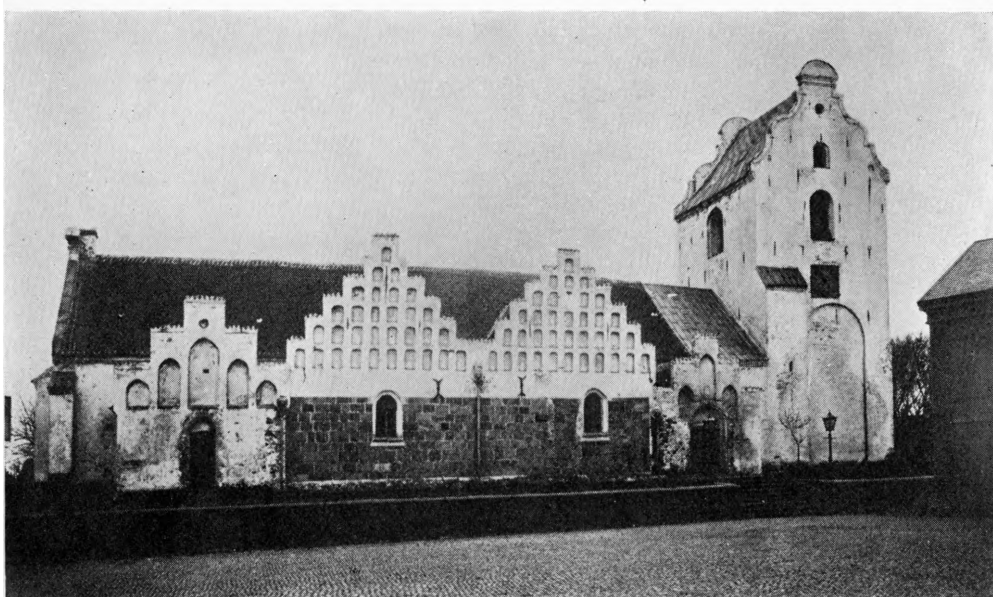

Fig. 1. Nykøbing. Den 1890 nedrevne Kirke, set fra Nord.

NYKØBING KIRKE PAA MORS

Nykøbing (Nova civitas in Morsø) nævnes som Købstad 1299 i et Aktstykke fra Proccessen mellem Kong Erik Menved og Ærkebiskop Jens Grand¹. Kirken er dog grundlagt førend Købstadens Opkomst. I et Tingsvidne paa Mors Nørre Herreds Ting 11. Februar 1422 oplyses, at *S. Klemens Kirke* i Nykøbing »af gamle Dage« har været Sognekirke for Landsbyerne Vettels, Venner og Rolstrup, og at Biskoppen af Børglum oprindelig havde Patronatsretten², og 1. December 1433 vidnede samme Herreds Ting, at *S. Klemens Kirke* var grundlagt og opbygget fra Nørre Herred, nemlig af Byerne Venner og Vettels, og at Dueholm Kloster havde haft den i Eje i omtrent 50 Aar³ (altsaa fra o. 1380). Dette sidste fremgaar ogsaa af andre Dokumenter, dels en Klage fra Magistraten til Kongen 1423⁴, dels et paveligt Stadfæstelsesbrev af 1445 paa Dueholm Klosters Rettigheder, hvori nævnes, at Klosters Grundlægger, Biskop Svend af Børglum (sml. S. 85) henlagde *S. Klemens Sognekirke* dertil.

Direkte omtales Kirkens middelalderlige Bygningshistorie ikke i de skrevne Kilder. Naar man af Aarstallet paa Korstolene (S. 74) har ment at kunne tidsfæste Fuldendelsen af den sengotiske Ombygning til Aaret 1500, er dette ganske usikkert, bl. a. fordi Munkestolene sandsynligvis oprindelig har hørt hjemme i Dueholm Kloster. Om senere arkitekturhistoriske Kilder, sml. S. 68 f.

Efter Reformationen blev Kirken Borgerskabets; ved Tiendeafløsningen 1914 opgives, at Kirken var selvejende fra gammel Tid⁵.

Til Kirken henlagde Kongen 1451⁶ det *Kapel*, som Dueholm Kloster (1443) var begyndt at bygge⁷ »inden for Grænserne af *S. Klemens Kirke* i Nykøbing under den *Heligaands* Navn«⁶, ogsaa kaldet *Hellig Trefoldigheds Kapel*⁸ (se S. 91).

Kirken ligger paa det højeste Sted i Bykærnen, den saakaldte »Holm«, en Banke paa Kysten nordligst ved Vigen indenfor Ørodde, der paa de andre

Sider omgaves af Sænkninger og Aaløb. Den gamle Kirkegaard er nu fuldstændig omdannet sammen med Bygningen; dens Indhegning er vist paa Resens Byprospekt fra 1670'erne, og dens Omkreds ses endnu paa Bykortene i de to første Udgaver af Traps Danmark⁹.

Den *nuværende Bygning*, hvis Grundsten nedlagdes 5. Juli 1890, og som indviedes 29. Nov. 1891, er en Murstensbygning i gotiske Stilformer (Arkitekter: O. P. Momme og L. Olesen). Den har Længderetning Nord—Syd, med Kor i Syd og Taarn i Nord.

Den gamle, 1889—90 *nedrevne S. Klemens Kirke*, der laa paa samme Sted som den nye, men orienteret Øst—Vest, var en Langhusbygning fra sengotisk Tid med Taarn og paa Nordsiden tre Udbygninger, et Sakristi og et Vaabenhus, begge sengotiske, og mellem dem et Sideskib fra 1616.

Opmaalinger og Beskrivelser af Arkitekt F. Uldall giver os Indblik i den forsvundne Kirkes Bygningshistorie, som i de store Hovedtræk minder om Tisted. Der har paa Stedet staaet en romansk *Granitkvader kirke* fra 1100'erne som har haft Kor og Skib, men denne er ved Aar 1500 blevet næsten helt ombygget. Dens Detailler har ikke været saa rige som Tisted; Sökkelen havde enkel Skraakant, og Billedkvadre er ikke fundet (sml. dog ndf.). Da den blev nedrevet, synes man at have skaanet Skibets vestre og nordre Mur, som er indgaaet i den gotiske Bygning. Væggene var af raa Kamp, og paa Nordmurens Yderside fandtes afbrudte Rester af Sökkelen. Iøvrigt benyttedes de romanske Kvadre i de nye Mure; Sydsiden var kvaderklædt i en Højde af o. 2 til 4 m, og Sökkelkvadre sad desuden under Taarnets Vestmur, ligesom det yngre Sideskibs Nordside i stor Udstrækning var opført af Kvadre, der maa være udflyttede fra Skibets Nordmur. Indmuret i Korets Vægge fandtes en Del Smigsten og to Vinduesoverligger med ydre Lysaabninger paa 44 og 39 cm. Ved Nedbrydningen fremkom desuden den ene af Korbuens Kragsten og et Par af dens Kilesten samt en enkelt anden Kilesten, der formodedes at være den eneste Levning af Skibets Døre¹⁰. Alle disse Sten er forsvundne efter 1890, og af de romanske Kvadre er nu kun faa i Behold; blandt Fortovsfliserne i Kirkegade er der skraakantede Sökkelsten, og som Trappesten i Fjordgade Nr. 23 ligger en Saalbænkqvader fra et romansk Vindue. Muligvis hører en med Tovstav og Ansigtmaske smykket Vinduesoverligger (Fig. 4), ydre Lysningsmaal 48 cm, til Kirkens oprindelige Vinduer. Den fandtes ved Grundgravning i Grønnegade og er nu i Morslands Museum.

Det ved Aar 1500 opførte *sengotiske Langhus* var bortset fra de romanske Granitsten bygget af røde og gule Munkesten i Munkeskifte. Østgavlen var stærkt ændret ved senere Ombygninger; dens brede, i sin sidste Form rundbuede Vindue var blændet. 1807, da den gamle Altertavle fjernedes, blev der brudt et nyt Vindue (Rgsk.), som senere atter blev tilmuret (sml. Altertavle).

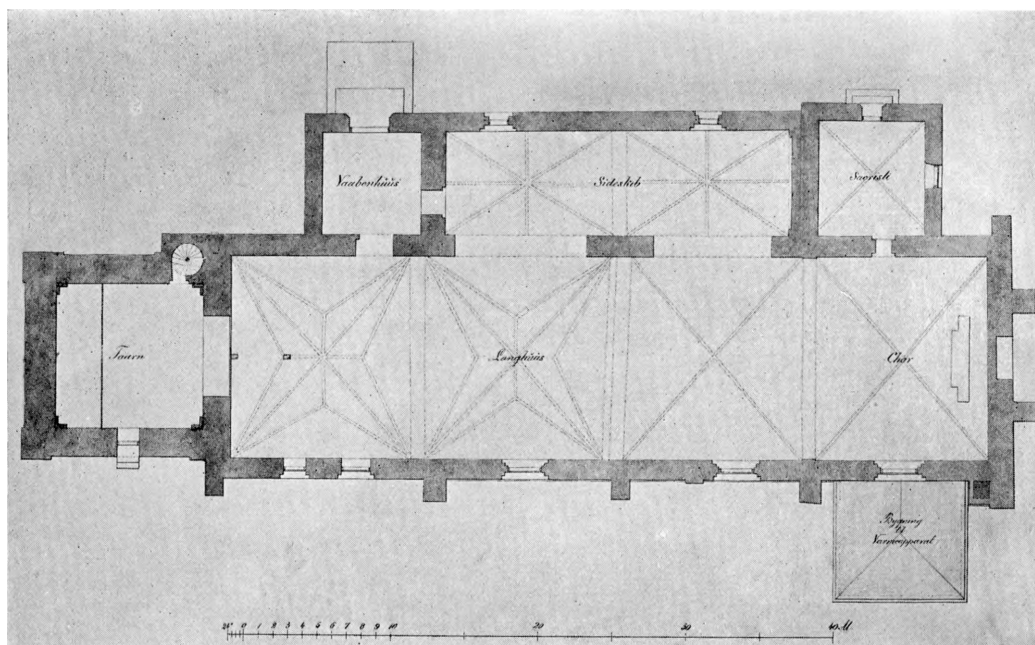

Fig. 2. Nykøbing. Den 1890 nedrevne Kirke. Plan. 1:300. Maalt af F. Uldall 1884.

To maaske senere tilføjede Støttestøtter flankerede dette Vindue. Taggavlen havde en rundbuet Aabning og glatte Kamme, hvis Top kronedes af en lille Trekantgavl¹¹. Den søndre Langmur fagdeltes af retvinklede Støttestøtter, hvis Placering nogenlunde, men ikke helt svarede til Hvælvingsdelingen i det Indre. Mellem disse Støttestøtter fandtes i andet Fag fra Øst en svagere frem-springende Lisén. Sydsidens tre østre Fag havde svagt spidsbuede, falsede Vinduer, hvis Lysninger dog sidst var rundbuede, men i det vestligste Fag, hvor der sporedes en i nyere Tid ændret og med smaa Mursten lukket Syddør, fandtes to yngre, noget mindre, rundbuede Vinduer. Norddøren, bag Vaabenhuset, var fladbuet i spidsbuet Spejl, men ellers havde Skibets Nordside ikke bevaret gotiske Enkeltheder. Det Indre, hvor der i Korets Nordvæg fandtes en fladbuet Niche, overdækkedes af fire Fag oprindelige Hvælv, de to østre ret lavt spændte og almindeligt krydsdelte, de to vestre højere og stjernedelte. Gjordbuerne var vistnok alle spidsbuede, Ribberne retkantede; deres Forbandt ved Hvælvkapperne var mangelfuldt, idet kun hver fjerde eller sjette Ribbesten var Binder og de andre halve Sten. Af Springet i den dobbelte Gjordbue mellem 2. og 3. Hvælv (Fig. 3) fremgaar, at de to vestre Stjernehvælv var ældst.

Af de tre sengotiske, med Langhuset jævaldrende Udbygninger, alle af Munkesten i Munkeskifte, havde Sakristiet ved Korets Nordside bevaret sin femtakkede Gavlf med fem brede, spidsbuede Højblændinger og i Topkammen

en lille Cirkelblænding. Baade det rundbuede Østvindue og Norddøren var ændret i ny Tid. Rummet, der oprindeligt sikkert kun har haft Adgang fra Koret gennem en fladbuet Dør, overdækkedes af et Krydshvælv med runde Vægbuer. *Vaabenhuset*, foran Norddøren, havde Gavl af samme Art som Sakristiets, femtakket, men kun med tre Blændinger; Døren var udvidet i ny Tid. *Taarnet* havde paa Hjørnerne Liséner, der naaede op til Murenes halve Højde, og paa Nordsiden, hvor det gotiske Murværk stod bevaret, en høj, rund Blændbue. Taarnrummet, der aabnede sig mod Skibet med en Bue af ukendt Form, havde Spor af et paa Hjørnepiller hvilende Hvælv, der var ødelagt af de ved en af Kirkebrandene nedstyrtede Klokker og derefter erstattet af et Bjælkeloft; dets eneste Vindue, i Syd, var uregelmæssigt rundbuet, en Syddør var senere brudt. Ved Nordøsthjørnet stod et Vindeltrappehus med Adgang gennem en fladbuet Inderdør (en ydre Dør var brudt i ny Tid). Mellemstokværkets Lys-huller og Klokkestokværkets Glamhuller var rundbuede, mod Øst dog spidsbuet med Fals. De i Nord og Syd vendte Gavle var ikke bevarede i oprindelig Form, men havde baroksvungne Kamme, sikkert fra 1750 (sml. S. 69), og i det hele havde Taarnet lidt stærkt ved Kirkebrande og Reparationer i 1700'erne. Paa Nordsiden under Glamhullet læstes i Murankre: 1750, og paa Sydsiden fandtes et Muranker-Aarstal 1772, der mindede om en større Skalmuring.

Det nordre Sideskib, der var indbygget mellem Sakristi og Vaabenhus, blev fuldført 1616. Allerede 1612 skænkede Lensmanden paa Dueholm, Otto Skeel, 100 Rdlr. »til at bygge Kirken længere eller tilføje et Korskapel, hvori nogle flere Stole kunde opsættes«¹², og 1614 fik Nykøbings Borgere Kongens Tilladelse til at bekomme den nordre Korskirke paa Dueholm for dermed at bygge og forbedre deres Bykirke¹³. Sideskibets Nordmur var indtil Tagskæghøjde klædt med romanske Granitkvadre, havde to rundbuede, falsede Murstensvinduer og kronedes af kamtaktede Tvillinggavle, murede af Munkestensbrokker, med seks Rækker lave, fladrundbuede Smaablændinger. Af et Muranker-Aarstal var bevaret første og sidste Ciffer: 1. .6. Det Indre, som havde to spidsbuede Aabninger ind mod Hovedskibet, overdækkedes af to seksdelte Hvælv. Rummet kaldtes »Baggangen« eller »Brændevinsgangen« fra den Tid, da der laa Garnison i Byen (Kaldsbog; sml. Tisted S. 36 f.).

Om Kirken led Skade under Byens Brand¹⁴ 1560, vides ikke, men 1603 fik den Hjælp af Kronens Landsbykirker paa Mors¹⁵, fordi den i en stor Storm »mestens var nederblæst«, og om senere *Reparationer* og *Brande* findes talrige Oplysninger. 1630 gav Kongen noget af det gamle Taarn paa Dueholm Kloster til den bygfældige Bykirke¹⁶; 1635 »stod Taarnet i Bygning (Rgsk.), og 1694 fik den 24000 Mursten og 1000 Tagsten fra Byens gamle, forfaldne Raadhus¹⁷. Efter Byens anden store Ildebrand 20. Sept. 1715, der særlig hærgede Taarnet, fik Kirken ved kgl. Reskript af 25. Juni 1718 (Kopi vedlagt Rgsk.

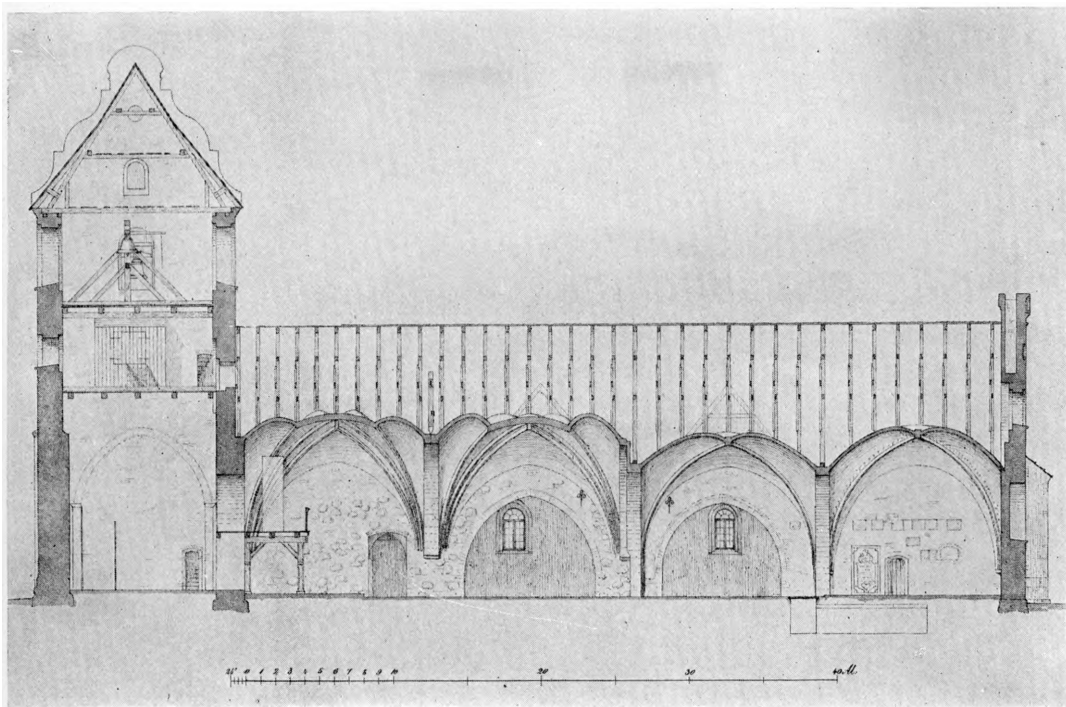

Fig. 3. Nykøbing. Den 1890 nedrevne Kirke. Snit, set mod Nord. 1:300. Maalt af F. Uldall 1884.

1723) en Bevilling paa 1 Rdl. af hver Kirke i Danmark. Genopbygningen, der blev anslaaet til 1272 Rdl. og skulde kontrolleres af Generalbygmester J. C. Ernst, mindedes ved en Indskrift »i den lille Lavkirke paa nordre Muur«¹⁸:

»Min Bye med mig en heftig Ild 1715 20. Octobr.[!]
for kort Tid gjorde Skade
Igien jeg nu er bleven snild
ved Guds og Kongens Naade 1719 7 Sept.
finxit N. S. pinxit et renovavit L. N.
(«N. S. byggede, L.N. malede og fornyede«).

Inden den 1715 paadragne Byggegæld endnu var afviklet, fulgte den tredje Rybrand¹⁸ 24. Aug. 1748, hvorved Taarnets blytækte Tagværk atter fortæredes af Luerne. Kongen bevilgede 20. Dec. 1748 en Hjælp paa 1 Rdl. af hver Kirke i Jylland og tillod, at Taarnet, »som var saa overmaade højt, at det falder Kirken altfor besværligt at vedligeholde det«, maatte gøres saa meget lavere, som de stærkt forbrændte Gavle havde været¹⁹; Omkostningerne blev denne Gang 1585 Rdlr. og 2 Mark, og Arbejdet blev fuldendt 1750²⁰.

I 1800'erne stod Rygningen hvidkalket, dog med blanke Granitkvadre. Vinduerne havde Træ-Karme fra 1700'erne. Tagværkerne over Langhuset var af Eg, over de nordre Udbygninger og Taarnet af Fyr. Før Nedrivningen 1889

E. Horskjær 1939

Fig. 4. Nykøbing. Vinduesoverligger, muligvis fra Byens romanske Kirke (S. 66).

—90 beskrives Brøstfældigheden som ret faretruende. Langhusets Sydmur var indtil $11\frac{1}{2}$ Tommer (30 cm) ude af Lod, og af det nordre Sideskibs Gavle hældede den østlige $18\frac{1}{2}$ Tommer (48 cm) udad. Hvælvingerne truede med Nedstyrtning; der var Revner mellem Vægge og Hvælvingskapper og store Brud i Gjordbuerne. Paa Grund af Forfaldet ophørte man Maj 1884 at bruge Kirken, og Gudstjenesterne holdtes da i et Pakhus i Kirkegade.

Ifølge Præsteindberetningen 1808 fandtes blandt andre Materialer ved Kirken et †»Billede af et voksent Menneskes Størrelse, men uden Hoved og Arme, som er bortkomne. Det er forfærdiget af grov Kridtsten. Paa dets Bryst skal, efter adskilliges Forsikring, for en Del Aar siden have staaet: Clemen eller St. Clemen«. Om denne Figurs Alder og Art kan nu intet oplyses.

KALKMALERIER

Ved Arkitekt F. Uldalls Undersøgelse 1884 fremdroges enkelte, ret ubetydelige Kalkmalerier fra Kirkens sengotiske Byggeperiode. Paa Væggene fandtes nogle rødgule, indeirklede Indvielseskors, et paa Korets Østvæg, et (slet og usikkert bevaret) over Sakristidøren, to paa Skibets Sydvæg og et over Norddøren. Paa Østhvælvets Kappekanter var der langs Ribberne med rød Farve malet buede Stregstilke endende i »Blomster«, som dannedes af fem korsstillede Prikker, og om Hvælvningstoppen fandtes en lille Roset. Paa samme Hvælvings sydvestre Ribbe saas et Bomærke, ledsaget af Bogstaverne S N, og paa Gjordbuen sporedes større, utydelige Tegn eller Bogstaver.

Yngre Draperidekorationer havde været Baggrund for Epitafier eller lignende.

INVENTAR

**Alterbordplade*, romansk, af Granit, af een Sten, nedentil grovt tildannet, 110 x 46—49 x 20 cm, med *Helgengrav*; fundet i Kirkediget mod Kirkegade og sikkert fra den romanske Kirke. Nu i Morslands Museum.

Altertavle fra 1892, Maleri af Aug. Jerndorff: Kristus som Trøster. Samtidig Ramme, skænket af Fabrikant N. A. Christensen²¹.

Fra den foregaaende Altertavle stammer et *Maleri*, Kristus og de smaa Rørn, sign. »C. Seydewitz pinx. 1846«, i Ramme fra 1890—91. Dette Rillede, som Grevinde Danner efter et Besøg i Nykøbing 1852 skænkede Kirken, blev 1856 indsat i en af Arkitekt F. Thielemann tegnet Ramme »i græsk Stil«, med fire forgyldte Søjler, lavet af Snedker Bentzen og malet med mørk Stenfarve af Maler Røgh, alle af Aarhus; forneden læstes: Matth. 18,3. I to Sidepartier stod Gibsfigurer, Apostlene Peter og Paulus; Topgavlen med Helligaandsduen kronedes af et forgyldt Kors (Kaldsbog). *Dele af Rammen findes nu i Morslands Museum.

En ældre †*Altertavle* var ifølge sin Indskrift skænket 1657 af Lensmand paa Dueholm, Hans Juul til Starupgaard og Fru Elisabeth Krag af Trudsholm og stafferet 1699 af Anne Jacobsdatter, sal. Morten Quists Enke, paa hendes egen Bekostning. Den indeholdt fem »Billeder« med Motiver fra Kristi Lidel-seshistorie og skildres som lille, »af malet og forgyldt Billedhuggerarbejde, til dels temmelig smagløs og i sin nuværende Tilstand til ikke liden Vansir«²². 1807 blev den fjernet, og indtil 1856 nøjedes man med et Alterbord under det nybrudte Østvindue, ved hvilket anbragtes to høje Piller (Rgsk.); Vinduet udstyredes med Silkegardiner, og udenom ophængtes »Billederne« fra den gamle Altertavle (Kaldsbog). 1852 solgtes en Del Træbilleder og andre Stykker af den gamle Altertavle (Rgsk.).

Altersølv. Kalk (Fig. 5) o. 1700, 22 cm høj. Den rosetagtige Fod har nederst otte fladrunde Tunger, derover otte runde og øverst en Plade med kruset Kant. Skaftet er rundt, Knoppen har mellem rudeformede Flige Diamantbosser. Paa Rægeret er graveret to af Løver holdte Vaaben og Bogstaverne P V K R, F E L R, henvisende til Povl v. Klingenberg og Fru Edel Lisbeth Rjelke (død 1708 og bisat i Nykøbing). Paa den anden Side er o. 1850 indprikket: »Nykjøbing Kirke paa Morsøe«. 1715 siges den at veje 48 Lod (Rgsk.); utydeligt Mestermærke ER. Samtidig *Disk* med graveret Cirkelkors, uden Stempler. *Vinkande* (Fig. 5) 1713, 26 cm høj. Gækken er en støbt Vindrueklase; Hanken ender forneden i et renaissanceagtigt Skjold. Paa Rugen graveret: »Jørgen Nielsen Flouttrup Maren Niels Datter HesselRierg 1713«; ingen Stempler. 1685 omtales en stor †*Vinpotte* af Tin, med lang Pibe, paa 3½ Skaalpund; 1715 forulykkede den i Branden hos sal. Mag. Damstrøm (Rgsk.). *Oblatæske*

(Fig. 5), cylindrisk, 9 cm i Tvm.; paa Laaget graveret Skriveskrift: »Panis salutis« (»Frelsens Brød«), paa Siden: »I Halse. A. A. A. S. 1761« (Initialerne henviser til Halses Hustru Anthonette Augusta Amalia Storhammer); Mestermærke for Jens Kjeldsen Sommerfeldt, Aalborg (Olrik 515). 1729 nævnes en †Træbuddike; solgt 1762 (Rgsk.).

Sygekalke. 1) 1723, 11 cm høj, med rund Fod, rundt Skaft, kugleagtig Knop, hvis øvre Halvpart er lodret rundstavriflet, og halvkugleformet Bæger; Mestermærke PB. Det sammenhørende Sæt: Kalk, †Disk og †Flaske vejede 1723 16 Lod (Rgsk.). Ny Disk; paa Undersiden tre Stempler, Mestermærke HE samt E og »11 Löd«. 2) 1871, 10,5 cm høj, med Oblatgemme i den runde Fod. Ved Anskaffelsen betalte Lodderup og Elsø 10 Rdl. 4 Sk. som Andel heri (Rgsk.); Mestermærke for C. A. Noe, Nykøbing.

Alterstager fra Begyndelsen af 1800'erne, empireprofilerede, 54 cm høje. 1685 omtales to store †*Stager* af Malm paa 1 Lispund og 4 Skaalpund samt to †mindre paa ½ Lispund og 1 Skaalpund (Rgsk.).

†*Messehageler.* 1662 skænkedes en »vel fornøvelig« Hagel af Raadmand Hans Jensen for et Familiegravsted i Kirken. 1685 omtales en ny Hagel af rødt, en gammel af blommet Fløjl. 1715 nævnes en gammel †Messeskjorte, gjort af det gamle Liglagen (Rgsk.).

Font af Eg, i nygotisk Stil, udført af Snedker Sketting(?)²³ i København efter Tegning af Arkitekt Professor I. H. Nebelong 1856, med *Fad* af Elektroplet fra samme Aar, forfærdiget af C. Drewsen efter Nebelongs Tegning (Rgsk.). 1789 nævnes et †Tinfad²⁴. *Kande* anskaffedes 1862 (Rgsk.).

**Font* af Granit, romansk, af Morsing-Type, nu deponeret i Lørslev Kirke (Mors Sønder Hrd.). Gammel er kun den slanke Kumme, Tvm. 64 cm, hvis Sider firdeles af spinkle, lodrette Rundstave; Afløbshul midt i Bunden. Den blev solgt fra Kirken 1856, men senere fundet som Vandtrug hos en Gaardmand i Erslev, tilbagekøbt og stærkt ophugget, hvorved en Rundstav under den øverste Rand forsvandt; det gamle, lave Fodstykke ombyttedes med et nyt²⁵. Før 1811 stod Fonten i et Aflukke »i det nordøstlige Hjørne, hvorfor Daabshandlinger foretoges ved et Bord i Koret lige for Alteret; men o. 1811 flyttedes Fonten op ved den ene Side af Koret²⁶.

†*Korbuekrucifiks*, hængende »under Hvælvingen« styrtede Langfredag 1694 mellem begge Prædikener ned paa Gulvet og sloges i Stykker med et stort Brag; Korset blev hængende (Rgsk.)²⁷.

Prædikestol fra 1605, snedkret i aalborgensisk Høj-Renaissance. Mellem retvinklede Yderpartier har Stolen en tresidet fremspringende Karnap. I Storfelterne er der, over Fodstykker med Æggstavrammer, Portaler af Aalborg-type, med riflede Pilastre, Profilkapitæler og Kassetteværksbuer. Hjørnesøjlerne har kassetterede Prydbælter og korintiske Kapitæler. Paa Gesimsfrem-

E. M. 198 8

Fig. 5. Nykøbing. Vinkande 1713, Oblatæske 1761 og Alterkalk o. 1700 (S. 71 f.).

springene er der Diademhoveder, paa Postamentfremspringene Løvemasker og under Hjørnerne Englehoveder, hvorimellem Hængekartoucher med relief-skaarne Versaler: »Anno Domini 1605 completum est hoc opusculum« (»I Herrens Aar 1605 er dette lille Arbejde fuldendt«). Underbaldakinen har baandslyngdekorerede Ribber. 1856 fik Maler Broge Betaling for at male og forgylde Prædikestolen (Rgsk.). Nu staar Egetræet renset, og hele Stolen blev 1890 stærkt restaureret af Rilledhugger Fjeldskov. Alle de glatte Felter, hele Faget nærmest Opgangen samt Trappepanelet og Himmelen er nye. Den forgylde Due under Himmelen er gammel, men stammer fra Karby Præstegaard (Mors Sønder Hrd.)²⁸.

†*Timeglas* af Messing, visende kvart, halv, trekvart og hel Time, nævnes 1789 og 1823 (Rgsk.).

Stolestaderne er fra 1891. Otte Gavplanker (Fig. 8) stammer dog fra Tiden o. 1572. Paa tre af disse fyldes Gavlfeltet af tre Dobbeltrosetter ordnede om et Timeglas, og derunder er skaaret to Rækker af Bomærkeskjolde med Navnebogstaver, ialt 17. Paa den Gavl, som bærer Aarstallet 1572, findes desuden et Bomærkeskjold af samme Art paa Ragsiden. De fem andre Gavle har i

Halvcirkelfeltet Vifterosetter med konvekse eller konkave Blade, hvori der er ridset Bølgelinjer, og derunder en enkelt Række Bomærkeskjolde, ialt 16. Bomærkerne, som sikkert har angivet Indehaverne af Stolestadepladserne, er gengivet i Chr. Villads Christensen: Nykjøbing S. 226 efter R. H. Kruses Aftegning i »Nørrejylland's Mærkværdigheder«, men denne stemmer ikke helt med de bevarede og medtager ikke alle Navnebogstaver. Kruse meddeler, at disse Stolestader (1852) havde Plads i »nordre Gang«.

Korstol fra Aaret 1500, gotisk, nu stærkt fornyet, sikkert oprindelig fra Dueholm Klosterkirke, her i Bykirken tidligere benyttet som Skriftestol²⁹. Stolen, som nu er fem Sæder lang, har i Rygpanelet fem Frisefelter med Indskrift i Reliefminuskler³⁰ (sidste Felt dog med Majuskler), hvis Linjer rimer parvis; i Begyndelsen og Slutningen mangler nogle Bogstaver, der findes paa Abildgaards Tegning fra 1767 (Fig. 7): »[Ann]o verbigene md — chorus incipit iste — Pneumatis ad laude(m) — Satane depelle fraudem — Alpha et O Deus et h[omo]« (»I Ordets Legemliggørelses Aar 1500 begynder dette Kor. Til Ære for den Helligaand afvis Satans List. Alpha og O[mega], Gud og Menneske«). Sml. †Dueholm Klosterkirke S. 88. Som Skilletegn er især brugt Rosetter; Indskrifterne omfattes af oprindelige Rammestykker. Gamle Bestanddele er desuden et enkelt af de under Indskriften placerede Frisefelter med Vinranker i gennembrudt Arbejde (Afb. i Ældre nord. Architektur III R. 5, sml. Fig. 6), den udtungede Planke over Armlænene og Midtpartierne af de to Gavlplanker med Vinranker paa Ydersiderne. Fra Billedhugger Fjeldskovs Istandsættelse 1890 stammer Panelværket over Skriftfrisen samt Sæderne og deres Skilleplanker, af hvis udskaarne Hoveder kun var bevaret et enkelt i halvt ødelagt Stand³¹. Egetræet staar rensat. En Tegning af Abildgaard fra 1767 viser, at der paa Gavlplankerne var to Vaabenskjolde (Fig. 7), det ene Slægten Sparre-Kaas eller Spend, det andet, med tre Liljer om en Sparre, omtrent som det Mærke, der 1475 førtes af Morsingprovsten Henrik Olufsen³² (sml. S. 80 og 92). Da Fonten 1854 blev opstillet »i Koret lige for Alteret«, bestemtes det, at »de to aflukkede Stole i Koret« skulde borttages; den i den nordre af disse værende Indskrift, »der formenes at have antikvarisk Værdi«, skulde anbringes i Sakristiet. De to Stole i Koret til Degn og Klokker skulde ligeledes borttages (Rgsk.).

1639 anskaffedes en ny †Stol til Skolemester og Hørere (Rgsk.).

Fire »indelukte †Stole« og et †*Pulpitur* nævnes 1769³³ og endnu 1831 (Rgsk.). 1850 indstillede Inspektionen, at Pulpiturstolen i Kirken nedtoges og alt, hvad der i nogle andre Stole var opført over Ryggen (saa at der dannedes en Slags lukkede Stole) fjernedes (Rgsk.). Den »Quistgaardske« Pulpiturstol, der var opført 1790—91 (Rgsk.), blev dog først nedtaget 1856 (Kaldsbog, sml. Korrespondancebog 12. Febr. 1856).

E. Horskjær 1939

Fig. 6. Nykøbing. Felt af gotisk Korstol fra 1500 (S. 74).

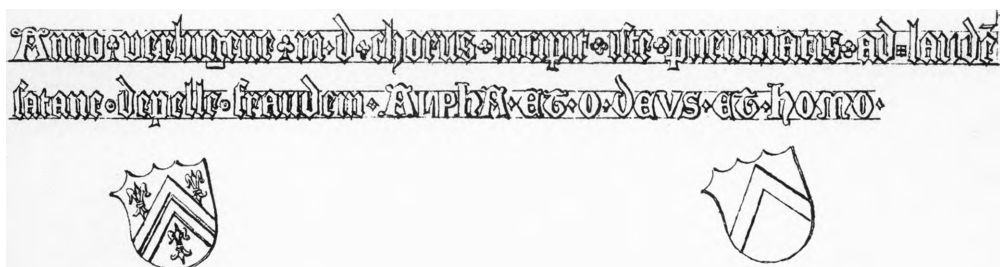

Fig. 7. Nykøbing. Indskrift og Vaaben fra Korstolene. Tegning 1767 af S. Abildgaard (S. 74).

**Dørlaas* af Smedejern, med Nøgle, fra o. 1700. Nu i Morslands Museum.

Orglet er samtidigt med den nye Kirke. 1638 omtales første Gang et †Orgel; 1642 fik Peter Karstensøn, Orgelbygger (»Orgelboffuer«) af Viborg 45 Sietdaler for et Orgelværk, der efter Prisen at dømme ikke kan have været særlig stort, og Christoffer Frone, Borger og Indvaaner i Nykøbing, gav til Zirat og Prydelse om Orgelværket et grønt Gardin til Julefest. 1784—85 fik Kirken et nyt Orgel (420 Rdl.), bygget af Amdi Worm i Engom ved Vejle; 1851 istandsattes det af Orgelbygger Demant (Aarhus), der ombyggede det 1874 (Rgsk.).

†*Klingpunge*. To »Tavlepunge« af rødt Fløj, med to smaa Klokker ved, givet af Michel Knudsen Ryskriver, nævnes 1685 (Rgsk.).

Præsterække-Tavle, malet, fra 1862 (Rgsk.).

Lysearm fra o. 1600. Figurerne i Hovedarmen forestiller Marie Bebudelse; af de tre Sidearme er kun den ene oprindelig. 1789 nævnes seks Lysearme (Rgsk.).

Lysekroner. 1) o. 1625, med 6 og 5 Arme, hvis indre Sving ender i Hoveder, der paa de større, nedre Arme er Mandshoveder med runde Hatte, samt Pyntearme med Englehoveder. Topfiguren er en flakt Ørn. Stangen med den svære Kugle er maaske nyere. I østre Korsarm.

2) 0. 1650—1700, ottearmet med ret svær Midtkugle og to Sæt brusk tungede Pyntearme, men uden Topfigur. Ifølge Kaldsbogen givet 1725 af Etatsraad Klingenberg's Enke til Dueholm (Ulrikka Augusta von Speckhan) for to adelige Lig, Dorthe Blüchert, Overstaldmester Motlous Enke, og Jomfru Sofie Amalie Brun, »deres bestandige Hvilested i samme Begravelse til en Amindelse« (sml. †Begravelse S. 83). I vestre Korsarm.

3) 1679, lille, med 2 x 7 Arme, hvis Lyseskaale er rosetformede, og Pyntearme. Topfigur: Papegøje med udspilede Vinger. Kronen skænkedes 1679 af Major Bartholomæus Ritter, »født i Berenborig, Anhalt, i kgl. dansk Tjeneste, en Tid lang bosat i Nykøbing«; den fik Plads »igennem den store Rundbue, som man kommer ind ad den store Kirkedør«, med to Lysearme paa begge Sider »i Sønder og Nør af samme Krone« (Rgsk.). Senere blev den ophængt i Koret; nu i Ligkapellet.

4) 1807, med 2x8 Arme, som har paasatte Blade. Stangens øverste Del er formet som en Vase med Louis XVI Guirlander, dens nederste Del som et Rundtempel, paa hvis Fodstykke er graveret Kursiv: »Givet af M. C. Østergaard og Hustrue E. A. D. Ø. Aar 1807«. Nederst hænger en Række Smaaguirlander mellem prismeformede Metalstykker. Kronen er ifølge Kaldsbogen forfærdiget af Gørtlermester Erik Lassen i Nykøbing³⁴. Nu i Sakristiet ved Indgangen.

Kirkeskib, rigget som Linieskib, i hvis Agterspejl er malet »T I A K 1803«. Skænket af Købmand Thomas Jepsen³⁵. †Skib nævnes 1685 og 1715 (Rgsk.).

Taarnur, nyt. *Urværk, nu paa Morslands Museum, gjort paa Kærgaardsholm [Rødding Hrd.] 1768 af Jens Villadsen Bundgaard for 180 Rdl. Et ældre †Sejerværk, nævnt første Gang 1634—35 (Rgsk.), ødelagdes ved Taarnets Brande³⁶.

Klokker. 1) fra 1300'erne, af ungotisk Type, slank, skriftløs. Tvm. 88 cm (ikke omtalt hos Uldall).

2) 1722. Indskrift med Versaler mellem Bladranker: »Gloria in excelsis Deo; me fecit Friderich Holtzmann Hafniæ 1722« (»Ære være Gud i det høje; mig gjorde Friederich Holtzmann i København 1722«). Tvm. 104 cm.

3) Samme Indskrift og Aarstal som Nr. 2. Tvm. 88 cm.

4) »Støbt i Anker Heegaards Etablissement paa Frederiksværk 1877«. Tvm. 85 cm. Dens Forgænger var givet af Brødrene Børgesen 1736 (Kaldsbog).

Nr. 1 kaldes Stormklokken, Nr. 2—3 Tolv- og Syvklokken, Nr. 4 Femklokken (Kaldsbog).

4. Febr. 1573 skænkede Kongen Nykøbing Menighed den største af de tre Klokker, som fandtes paa Dueholm Kloster (sml. S. 88). De gamle Klokker ødelagdes ved-Kirkebranden 1715, undtagen Stormklokken, der kunde repa-

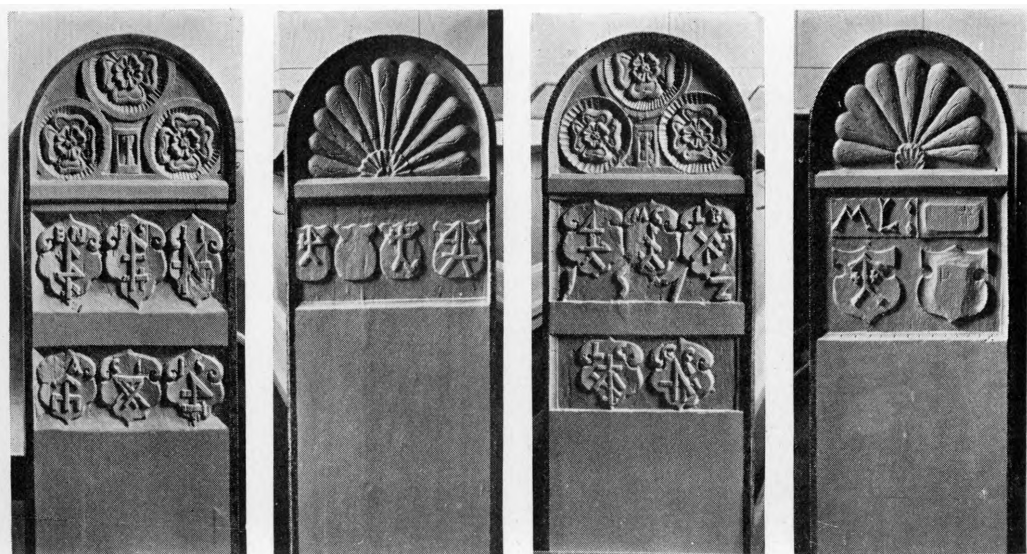

Fig. 8. Nykøbing. Stolestadegavle 1572 (S. 73).

E. M. 1938

reres, og 1722 førtes Malmen i en Kaag til Aalborg, hvorfra den bragtes videre til Holtzmanns Klokkestøberværksted i København (Rgsk.). Ved Branden 1748 blev Klokkerne ikke beskadigede, skønt de alle fire styrtede ned³⁷.

GRAVMINDER

Trætavle, malet, med Englehoveder i Hjørnerne og med gylden Fraktur paa sort Rund over »unge Karl« Niels Jeppesen [fejlagtigt opmalet Jensen], født i Nykøbing 11. Aug. 1688, død sammesteds 23. Jan. 1723; ophængt til Amin-delse om den Gave, han i sit yderste skænkede »til Guds Hus og Klokkernes Bekostning«, nemlig 100 Rdl. (Rgsk.).

†Epitafier. 1) Erik Lauridsen, Sognepræst i Nykøbing i 34 Aar, Provst, død 1613³⁸.

2) Jens Nielsen Lillebunde, Raadmand, død i Viborg 12. Dec. 1623, og er »tillige med sin Hustru Mette Jensdatter Skov begravet her i Kirkegaarden«³⁸. Iflg. Hofmans Foundationer IV, 465 meddelte Indskriften, at Lillebunde 1623 gav 10 Rdl. til hver Kirke i Aalborg, men her foreligger utvivlsomt en Misforstaaelse af hans Gave paa 250 Rdl. til Nykøbing Kirke (sml. Danske Atlas V, 544 og Villads-Christensen 227).

Begge Epitafier omtales 1806 som næsten ødelagte af Tidens Tand³⁹, og Regnskaberne 1806 meddeler lakonisk, at Stedet, »hvor den nedfaldende Epitafium hængte«, kalkes.

Gravsten. 1) Fragment af Granit, romansk, svagt trapezformet, o. 60 cm

bred foroven; bevaret er kun den øverste Del med de tre øvre, trapezformede Arme af et fordybet Kors, der sikkert har strakt sig i hele Stenens Længde; ingen Indskrift. Fundet som Trappesten i Nygade⁴⁰, nu i Ligkappellets Gulv.

2) Anders Nielsen Draaby, se †Dueholm Klosterkirke S. 88.

3) Tysk Indskrift. Aletta Marcelis, født von der Camer, fordum Frue paa Dueholm og Lund, født i Grawenhag i Holland 1622, død paa Dueholm 21. Jan. 1680 i sin Alders 58. Aar [A. M. var Enke efter Storkøbmanden Leonhard Marselis]. Gotlandsk Kalksten, 193 x 122 cm. Stenen er en ældre Gravsten, fra Tiden ved Aar 1500, med smukke Evangelistsymboler i Hjørnecirkler og svage Rester af Randskrift med Reliefminuskler. Over den nuværende Indskrifts fordybede Versaler en oval Bladkrans med Afdødes Vaaben. Laa 1769 i Kirkens Hovedgang nedenfor Koret⁴¹, men blev senere opsat i Sakristiet (Kaldsbog). Nu anbragt i Ligkapellet.

4) Caritas [Hildebrandsdatter], død 1744 og hendes Mand Anders [Christensen] Tøttrup fra Dueholm, død 17<62>. Ølandsk Kalksten, 175 x 116 cm. Den rimede Dobbeltindskrift, med fordybede Versaler, er holdt i Jeg-Form, f. Eks. fra hendes: » . . . Tøttrup var min Mand, I en kierlig Ægtestan, 3 Børn Gud os sente, Gud dem alle nu bevare; Caritas met Naven var . . . Farvel Børen og Man, leg er udi Gledens Land«; fra hans: » . . . leg er nu ved min Død, Udredde af ald min Nød, Og Roe for Uroe givet; I Himlen ieg kand see Min Gud og Kiereste, Hvor ieg venter vist Min Børen til sist . . . Fra undt og Gud dem spar . . . Ønsker ieg, som bar Anders Tøttrups Navn«. De to Vers staar Side om Side paa konvekse Felter i to rundbuede Arkader med »ung-renais-sanceagtige« Søjler, mellem hvis Buer et Krucifiks, og Indskriftens Fortsættelse i to Volutbøjlerammer paa begge Sider af et Kranie med Timeglas. I Hjørnerne Cirkler med Evangelisttegn over Renaissancekartoucher og Randskrift: Job 19. Hjørnecirkler, Randskrift og Kranie er hugget o. 1625, det øvrige o. 1750 af »Nykøbing Barok-Mesteren«⁴². Stenen har Rester af blaa og hvid Maling og sort paa Bogstaverne. I den gamle Kirke var den indmuret i Sideskibets østre Væg (Løffler), nu i Ligkappellets Væg.

5) O. 1750. Da Skriftfeltets øverste Del er afsprængt, og Stenens Overflade iøvrigt stærkt medtaget, kan kun enkelte, spredte Ord læses. Rødlig, ølandsk Kalksten, 197 x 112 cm. Det lille, konvekse Skriftfelt med Reliefversaler, foroven rundbuet, indfattes af en Ramme, der er formet som en Portal med glatte Søjler, og flankeres af to Figurer: Peter og Kristus. Religiøs Randskrift med fordybede Versaler; indenfor denne i Hjørnerne Evangelisttegn i Barokkartoucher; mellem de øverste, paa Buetoppen, et Krucifiks, mellem de nederste smaa, fordybede Versaler. Af Nykøbing Barok-Mesteren. Ligger foran Taarnfaçaden.

Fig. 9. Nykøbing. Romansk Gravsten (S. 81).

E. M. 1938

6) O. 1750. Helt udslidt Skrift; norsk Marmor, 190 x 123 cm. Skrifftavlen, der afsluttes af to Tvillingbuer, holdes af to Figurer, hvoraf den ene kan bestemmes som Kristus; i Buehjørnerne Barokkartoucher med Dyder: Tro, Haab, Klogskab og Retfærdighed. Mellem de øverste Krucifiks og Jerusalem. Af Nykøbing Rarok-Mesteren. Ligger foran Taarnfaçaden.

7) O. 1760? Skriften næsten udslidt; Navnene ulæselige, af Aarstal skimtes i Feltet tilvenstre . . 57 (foroven), og længere nede 25. Nov. Ølandsk Kalksten, 200 x 133 cm. Midtpartiet er delt i to symmetriske Firkantfelter med fordybet Fraktur; i Hjørnerne Ovaler med stive Dydefigurer, mellem de øvre en ødelagt Reliefoval, mellem de nedre en tilsvarende med udslidt Skrift. Ligger foran Taarnfaçaden.

8) O. 1750—75, med udslidt Skrift. Rødflammet, norsk Marmor, 190 x 122 cm, med kraftig Randprofil; ophøjet, rektangulært Skriftfelt med konkave Ruehjørner. Ligger foran Taarnfaçaden.

9) O. 1775—1800, med udslidt Skrift. Norsk Marmor, 185 x 114 cm, med ophøjet Skriftfelt og paa Randen Tandsnit; i Hjørnerne Smaacirkler. Ligger foran Taarnfaçaden.

10) Niels Qvistgaard, født . . . 1751 [N. Q. døde 1805]. Norsk Marmor, 190 x 125 cm. Indskriftfeltet med Kursiv, for Størstedelen udslidt, afsluttes foroven af et Rundbueslag, i hvis Hjørner Firblade eller -blomster, forneden har det Hængeblade. I et Felt herover en Bladkrans med Trekant i Skyer, hvori Jahve med hebraiske Bogstaver; til hver Side af Kransen Overflødhedshorn, hvorfra udgaar Blomster og Blade. Ligger Vest for Kirken.

11) Ungkarl Søren [Christenjsen Kræmmer, født i O . . . 1735, død 1796 i hans Alders 61 Aar; »han [skænkede] et Hundrede Rigsdaler til den [Kjirkes Ziir . . .]« Norsk Marmor, 173 x 80 cm, med Skriveskrift i ophøjet Felt, der foroven og forneden afsluttes med et Rundbueslag; i Hjørnerne

Englehoveder med Issen mod Stenens Midte. Laa 1889 paa Kirkegaarden Øst for Kirken (Løffler); nu opsat i Sakristiet ved Indgangen.

12) Jens Peter Woidemann, Hospitalsforstander og Forligelsescommissair, Søn af sal. Borgemester og Hospitalsforstander Woidemann i Warde, født 5. Maj 1744, gift 1) med sal. Provstinde Winther 29. Nov. 1767, 2) med Jomfru Karen Marie Hegelund 10. Okt. 1788; død 28. Jan. 1809 i hans Alders 64. Aar. ». . . Du Mynster var paa kiærlig Mand, Som Fredens Stifter Fred du yndte Og taaled ei, man Strid begyndte, Derfor Din Lod blev Fredens Land«. Marmor, 165 x 105 cm, med fordybet Skriveskrift. Foroven Lampe i Slangering, Timeglas, Krans og Le; Bort med Bølgeornament. Laa 1889 paa Kirkegaarden (Løffler); nu opsat i Sakristiet ved Indgangen.

Forsvundne Gravsten, †1) O. 1500. Henrik Olufsen, Provst. Randskrift med rimet Slutning⁴³: »Anno Domini 1500 fundator loculi iacet hic Henricus Olai, pro quo poscetur Deus ut sibi propitiatur« (»I Herrens Aar 1500. Her ligger dette lille Steds Grundlægger, for hvem man skal bede, at Gud vil være ham naadig«); i Midtfeltet forneden hans fædrene og mødrene Vaaben, hvorimellem læses »Jorde Gleder med Orme och Madicker er dine«; endvidere er »oven paa Stenen udhuggen itt Rad (o: Benrad), mangfoldigt med Orme giennemstungen« og herudenom »i en Kred« to latinske Vers:

»Putredo cum vermibus, et hæc domus stricta
Pro terrenis opibus mihi sunt indicta«

(»Forraadnelse sammen med Ormene og dette snævre Hjem blev mig anvist i Stedet for jordiske Rigdomme«). Stenen laa i det til Helligaandshuset hørende Kapel for Nødhjælperne, som Provsten selv havde stiftet (sml. S. 92), og ved dettes Nedrivning i Slutningen af 1550'erne kom den til at ligge ude paa Torvet; ved Niels Lange paa Dueholms Omsorg blev imidlertid baade Provstens Ben og Stenen over Graven flyttet til S. Klemens Kirke⁴⁴.

†2) Hans Jentoft, Provst [død 1723]. Versificeret Gravskrift »sat« af Sviger sønnen Mag. Rogert⁴⁵:

». . . Norges Nordland først ham kjendte
Runden op med Aarons Stoel;
Lærdoms Lyset Bergen tændte
Trondhjem fyldte.
Kirkestjernens Løb begyndte
1700 han paa Flaaden, hvor hver Mand
Denne Ledingsstjerne yndte,
Som dem viste Himlens Land« etc.

†3) 1836. Niels Peter Dühr, Borger og Snedkermester, født 1777, død 1835, og Hustru Karen Margrethe Mørck, født 1769, død 18<54>. Stenen laa 1889

E. M. 1989

Fig. 10. Nykøbing. * Gravsten over Skipper Søren Christensen Elsoe, død 1702 (S. 82).

E. M. 1939

Fig. 11. Nykøbing. * Gravsten over Købmand Anders Christensen . . . , død 1730(?) (S. 82).

Syd for Kirken, omtrent ud for Skibets vestre Gavl, men var saa medtaget, at den ikke kunde optages (Løffler, sml. Kaldsbog). Ifølge Løffler »var det af Stilen klart, at det anselige Monument skrev sig fra Tiden ved Aar 1700. Den oprindelige, fuldstændig udslebne Indskrift har været anbragt paa en ottekantet Tavle, ved hvis Sider ses Gudfader med Verdenskuglen og S. Peter; over Tavlen findes en Fremstilling af Opstandelsen; under den har man gjen-givet Jakobs Drøm; i Hjørnerne Evangelistmærkerne«. Det synes saaledes, at ogsaa denne Sten er udgaaet fra den Nykøbing Barok-Mesters Værksted. Løffler meddeler videre (1889), at der blandt de 10 ved Kirkens Østside lig-gende Gravsten var en »for Indskriftens Vedkommende fuldstændig udslidt Sten, der tillige er afskallet paa mange Steder«, men som »i Hovedtrækkene har været smykket paa lignende Maade« som N. P. Dührs Sten.

I Morslands Museum findes endvidere følgende Gravsten, som er fundet i Nykøbing By:

*1) (Fig. 9) romansk, af Granit, nu 177—168 x 37—38 cm; skønt Stenens ene Langside synes afbrudt, tør man dog ikke anse den for en oprindelig Dobbeltgravsten, da den i saa Tilfælde vilde faa en enestaaende Form blandt de kendte romanske Gravsten. Langs alle fire Kanter er der flade, forskelligt

snoede Tovstave, i Midtfeltets ovre Del et svagt ophøjet Processionskors paa kort Stang over en tresidet Golgathahøj; Korsets vandrette, højre Arm bryder Tovstaven; langs den anden Langside og den øvre Kortsides findes fordybede, ret forvitrede Majuskler: »?a?cem ?tgudomino??mil?oq?eo«; heraf kan kun udskilles Ordet domino (Herre).

*2) O. 1625. To Fragmenter af en ølandsk Kalksten, med religiøs Versalindskrift mellem Stenens to nedre Hjørnecirkler, hvori Lucas' og Johannes' Tegn over Kartoucher.

*3) (Fig. 10) Søren Christensøn Elsøe, Skipper og Handelsmand, født i Nykiøbing 13. Okt. 1654, død sammesteds 5. Dec. 1702, 49 Aar gammel, og Hustru Kiersten Madtzdatter, født i Nykiøbing 24. Juni 1648, død sammesteds <20 Dec. 1723, 75 Aar> gammel. Gotlandsk Kalksten, 222 x 122 cm, med hulet Bagkant. Den fordybede Versalskrift, der har Navnene med store Skriveskrift-bogstaver, og afsluttes med et Rim i Fraktur, er hugget i et konveks Felt, som indrammes af en oval Laurbærkrans, hvortil der i Hjørnerne slutter sig stilerede Blomster. Foroven Frelseren i Skyer, forneden en Oval i Bøjleramme med rimet Kursivskrift:

»Omcast os ey vor Hvilestæd
Fordi vi ere døde,
Men lad os sove her med Fred,
Til vi vor Jesum møde«.

Under begge Indskrifter er der Skonskriftslyng. I Stenens Hjørner Kvadratfelter med Brystbilleder af Evangelisterne.

*4) O. 1700. Madtz Jensø . . ., Handelsmand, og Hustru . . . Ølandsk Kalksten, 171 x nu 78 cm, idet omtrent en Tredjedel af Bredden mangler. Stærkt udslidte, fordybede Versaler i oval Bladkrans, hvorunder nederst fordybet Fraktur. I de to bevarede Hjørner er Ovaler med siddende Evangelistfigurer i kraftigt Relief.

*5) O. 1725 Birg..... Isøn, Handelsmand i N. . . 1706. Ølandsk Kalksten, 85 cm bred, nedre Del mangler. Den stærkt slidte Frakturindskrift, Navnet med store Skriveskriftbogstaver, staar i et Rektangelfelt; til Siderne Adam og Eva, foroven Gudslammet og i de øvre Hjørner Ovalrammer, dannede af C-formede Bøjler, med Evangelistsymboler over vandrette Afsnit. Vistnok fra samme Værksted som Nr. *6.

*6) (Fig. 11) Anders Christensen I (ell. S) . . . e, »dend velagte Dannemand udi Borger- og Købmandsstand« i Nykiøbing ... 7. Juni 1730 (?) . . . [K]iersten Madsdatter Droby . . . Ølandsk Kalksten, 187 x 126 cm. Den rimede Indskrifts stærkt slidte Reliefkursiv staar i et konveks Cirkelfelt med Bladkransramme, ved hvis Sider øverst Kristus og Johannes Døberen, nederst Moses (kun Lovens Tavler bevarede) og Aaron. Over Feltet Kristus i Gethsemane

og Kristus staaende i Vinpersen (Allegori for Blodets Forvandling til Vin), under Feltet Korsfæstelsen og Opstandelsen, begge Billedgrupper i Ovalrammer samlede af fire C-Bøjler. I Hjørnerne Ornamentrammer med Evangelisttegn. Af Nykøbing Barok-Mester (sml. Nr. 4, 5, 6, †3 og *5).

1739 holdtes Auktion over gamle Ligsten paa Kirkegaarden, 1812 solgtes atter ved Auktion paa Nykøbing Kirkegaard gamle Ligsten og Ligtræer (Rgsk.).

† *Begravelse*, »udenfor Daaben«⁴⁶, blev 1725 tilskødet Etatsraad Klingenberg's Enke og efterfølgende Ejere af Dueholm (sml. Lysekrone 2 S. 76); en Afgift paa 10 Mark aarlig bortfaldt 8. April 1851, da Begravelsen var tilkastet (Korrespondance for Nykøbing Hospitalskirke 1850—51).

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1634—90, 1715—89 (LA. Viborg), 1790—1890 (Kirkeværgen). — Kaldsbøger 1794 ff. (ved Embedet). — Præsteindberetning af C. Schade 1808 (NM). — Museumsindberetninger af J. B. Løffler 1889 (Gravsten), C. A. J. og E. M. 1938—39.

C. Schade: Forsøg til en Beskrivelse over Øen Mors. 1806. S. 19—24. Samme: Beskrivelse over Øens Mors. 1811. S. 39—44. — Chr. Villads Christensen: Nykjøbing paa Mors 1299—1899. København 1902. S. 16 f. og 221—35.

Thura: Aalborg Stift S. 583—87. R. H. Kruse: Nørrejylland's Mærkværdigheder II. 1852. S. 12 f. ill. Manuskript i NM). Sognepræst Thorkild Winther: Skildring af den nye Kirke i Nykjøbing Mors. Manuskript i Morslands Museum, Nykøbing (Uddrag trykt i III. Tidende 6. Dec. 1891). F. Uldall: Opmaalinger og Beskrivelser 1884 (NM).

Adskillige Oplysninger er meddelt af Apoteker R. Olufsen, Leder af Morslands Museum.

¹ S. R. D. VI, 357. ² Dueholms Diplomatarium S. 103. ³ Smst. S. 104. ⁴ Smst.

S. 105. ⁵ Opgivelse fra Aalborg Stiftskassererkontor. ⁶ Dueholms Dipl. S. 100 f.

⁷ Acta Pontificum Danica Nr. 1870. ⁸ Dueholms Dipl. S. 99. ⁹ Trap II, 1. 1859. S. 146—47, V². 1875. S. 172—73. ¹⁰ Winthers Ms. ¹¹ Paa Byprospektet i Danske Atlas V. 1769 ved S. 535 vises Korets Taggavl med stærkt svungne Barokformer, sikkert fra 1750 og samtidig med Taarnets. ¹² Sml. Hofmans Foundationer IV, 468. ¹³ Kane. Brevbøger 17. Marts 1614. ¹⁴ Kirkehist. Saml. V. 1869—71. S. 351, sml. Kane. Brevbøger 4. Febr. 1573. ¹⁵ Kane. Brevbøger 5. Juli 1603. ¹⁶ Smst. 10. Sept. 1630.

¹⁷ Jyske Tegneiser 14. Juli 1694, fol. 379. ¹⁸ Danske Atlas V, 544 (har fejlagtigt 'Octobr.' for 'Sept.'). ¹⁹ Villads Christensen S. 231. ²⁰ Danske Atlas V, 544.

²¹ H. Chr. Christensen: Aug. Jerndorff 1846—1906, Fortegnelse over Arbejder. København 1906. ²² Schade 1806 S. 20, 1811 S. 40. ²³ Navnet meget utydeligt skrevet.

²⁴ I Nationalmuseets 3. Afd. opbevares et Daabsfad af Tin (sml. Tidskr. f. Industri. 1906. S. 65) med Aalborg Bys Stempel 1685 og Mestermærke F. P. S. Om Fadet opgives kun, at det er fra Mors. ²⁵ Winthers Ms. ²⁶ Schade 1811 S. 42. Regnskaberne 1845 og 1848 nævner en Døbefont eller Døbesten med Bord; 1854 siges, at en Døbefont hidtil har manglet og 1856 nævnes »en Døbesten, som ikke bruges«. ²⁷ Sml. Jens Bircherods Dagbøger for 16. Apr. 1694 (Molbechs Udg. S. 289). ²⁸ Winthers Ms. ²⁹ Danske Atlas V, 544. ³⁰ Tegning af Abildgaard i NM, samt i Schade 1811. ³¹ Winthers Ms.

³² Henry Petersen: Gejstlige Sigiller Nr. 646. ³³ Danske Atlas V, 543. ³⁴ Sml.

Schade 1811 S. 42. ³⁵ I Kaldsbogen kaldes han Jensen. ³⁶ Villads Christensen S. 229. ³⁷ Smst. S. 231. ³⁸ Schade 1811 S. 43. ³⁹ Schade 1806 S. 23. ⁴⁰ Winthers Ms. ⁴¹ Danske Atlas V, 544, sml. Afskrift af Abildgaard i NM. ⁴² Saaledes kaldet, fordi hans Virksomhed især spores i Nykøbing og ikke kendes udenfor Mors. ⁴³ Anne Krabbe: Judske antikviteter (Geneal. herald. Saml. 4 : o, Nr. 20, RA) S. 4. ⁴⁴ Dueholms Dipl. S. 130 f., sml. Villads Christensen S. 184. ⁴⁵ SamlJyHT. 1. R. IX, 198. ⁴⁶ Hofmans Foundationer IV, 465.